

ДОМАЋИ ЛИСТ

Цена је листу
на целу годину 2 ф.
на по године 1 ф.

Изази сваког I. и 16. дана у месецу.

Уредник, власник и издавалац:
СТЕВАН КОЊОВИЋ учитељ.

Цена за огласе:
на целој страни 8 ф.
на по стране 4 ф.
на четврт стране 2 ф.

НАРОДНО ЗДРАВЉЕ.

О сведочена је и непобитна истина, да је здравље највеће богатство; јер здрав човек, ако је вредан, у стању је набавити све оно, што му је потребно, а и да му од тога мање — више и претече.

С тога се сваки човек труди, да здравље у што повољнијем стању одржи, а то му је — по Божјој заповеди — и дужност.

Здравствено стање у наших земљоделаца до скоро је тако повољно било, да су многи други људи често говорили: „Сваки дан смо све кржљавији и слабији, а гледај наше тежаке, како се румене и како су здрави!“

Али сад је сасма друкче.

Пре се у споменутом стању код нас није — тако рећи — ни знало за „јектику“ и за „шкрофле“, а сад и тога има; особито пак ова прва болест — све се већма шири.

Она је болест плућа — беле цигерице — и по што су иста прибор за дисање, што нам је од највеће потребе за живот, лако је схватљиво, да од ње човек брзо умре и да јој правог лека тешко наћи. Што је човек развијенији и старији, у толико је дуже вуче — и то више година; но има случајева — нарочито код млађих — да и за неколико дана умре.

Она долази од расхладе, а највише онда, кад је човек уморан, па се хладне воде напије а после тога више не ради, да се опет замори, што неизоставно треба да се чини.

Осим тога има и много више узрока овој болести.

Рад сам овде: да наведем незгоде, — по могућству својих слабих сила — због којих се у нашем ратарском стаљежу понајвише јавља.

Човеку су први услови за одржање живота — после чистог ваздуха: **стан, храна и одело.** Ако је ово као што треба, онда нам је и здравље — при редовним околностима — повољно.

Човек, чим се роди, треба да се чува од хладноће, од непогоде, а за то су станови.

Ако исти нису видни, сухи и немају довољно чиста ваздуха, онда су по здравље убитачни.

Наш народ у материјалном стању — на жалост — опада, те због тога мора да се задовољи и са тесним станом. У маленој соби поводе зиму 5—10 душа, па још, да би се огрев штедео, запуше и прозоре и врата, те тако здрављу штете, јер онај ваздух, што је унутри, од многог предисања брзо се исквари и са испарењем због топлоте у

соби претвара се у влагу, а она такође проузрокује у великој мери зачестак сушице.

Ни одело није у наших земљоделца онаково, какво би требало да буде. Рухо им је у радне дане већином издрто и слабо брани од назеба, откуд се опет сушица може лако развити; а рубље тежетином скоро никад не пресвлаче, те тако кваре око себе ваздух и онда, кад су напољу, јер прљаве кошуље ударају на зној, а и све више прљавине гамилају на тело, па тиме запуше поре — рупице — на њему, што је врло штетно и повод разних болестима. А свечано пак одело јаким је скупо; раскошно. У недељне и празничне дане треба се обући у чисто рухо и у цркву ићи, али оно не треба: да је тако сјајно и накићено и да толико муке и новца стаје, да се често и земља због тога продаје. Ово и код мушких, а на име код женских, прелазни сваку границу.

Што се пак хране тиче, у краткоћу рећи, да је она код наведеног стадежа врло мршава, слаба, а и то је највише због сиротиње.

Вариво — сочиво, пасуљ и т. д. — и месо садржи у себи у највећој мери хранљивих састојака, те по томе и највећма упливаше на телесно оснажење. Ово прво сви људи признају као најбољу храну, а друго пак огромна већина.

Наши ратари обично се варивом хране; меса, по што им је исто скупо, ретко кад једу, што би такође требало, да би им храна што снажнија буде, јер они раде најтеже послове, а ови тек и троше снагу.

Земљуника (кртола, кромпир) сама за себе није скоро никаква храна.

Млеко је врло добро и снажно, али исто ваља да се са хлебом једе, јер иначе — кад се пије — у желудцу се онако скупа усире, те с тога је тешко.

Код млека треба нарочито пазити, да је од здраве стоке, да се и тиме не би болести изложили.

Сир је тако исто добар, само га не ваље много јести; најбољи је после јела, јер онда потпомаже варење.

Са храном упоредо иде и пиће. И оно је тако исто потребно.

Најбоље је и најздравије: вода, и то чиста; свежа и без икаква хуса и мириса, јер у противном случају веома је штетна и многе и различите болести проузрокује. Вели се, да се од ње и тако званог „тифуса“ добија.

Клонити се ваља пијанства усљед чега се силне болести понављају, а оно нас и тоталној пропасти води.

Тако исто треба и на обућу пазити. Не ваља ићи бос, особито онда, кад је хладно.

Буди — дакле — увиђаван, српски ратар, који цео народ храниш, па не расипај новац на тако скупоцено одело, не буде раскошан, не одаји се пијанству, јер тиме и Богу грешаш! Боље гледај, да за овај новац, што си за тако рухо наменио, само добро и чисто купиш, а онај сувишак употреби за пространији и удеснији стан и за добру храну, што ти је опет од преке потребе! Чувај се нечиста ваздуха као куге, чувај се назеба и буди умерен, па ћеш онда угодити и себи — своме здрављу — и Богу!

Шв.

ВОЋАРСТВО.

Пресађивање воћака.

(Наставак.)

У погледу самог сађења, држимо се пак овог начела: **Не сади воћку са мокрим жилама; не сади воћку са надртим жилама; засади је толико исто дубоко, колико је дубоко на пређашњем свом месту била. Назни да међу жилама не остану шупљине, гледај да сваку жилу добро ситном земљом обложити; не набијај земљу око воћке и удари поред сваке колац и привежије уз њега.** — Кад извадимо воћку из разсадника, најбоље је кад јој одма жиле и до пола стабла влажном земљом претрпамо, да их ветар не продува и не присуши. Ако пак добијемо каламак, који је већ неколико дана извађен и подуже времена изложен био

слободном приступу ваздуха, најбоље га је, пре сађења на један дан у какво однивно буре корецом турити, у коме је до пола кишња вода а у овој ако замућена свежа коњска ђубрета и беле земље има. Пре него што воћку туриш у буре прегледај јој све жиле, надрте оштрим маказама у косо оцеци, али тако, да ти зачена страна буде доле, земљи обрнута, јер таква ће рана, кад је засадимо брже зарастити а из зарашћена места, нове ситне власасте жилице потећи. Кад хоћеш да садиш, на неколико часова пре, извади каламак из бурета и прислони га где, да му се жиле прицеде; али где неће бити изложен јаком ветру или сунчаним зрацима. Прицедити се мора с тога, јер ако га засадиш са мокрим жилама, врло је лако могуће, да се при сађењу неће све жиле обложити земљом, него ће међу њима да остане по која шупљина, која ни иначе није добра за жиле, а осо-

ПОДЛИСТАК.

Вештица

прича из народног живота

(Наставак.)

Лечник ју је поново уверавао, да од тога свега нема ништа и да би ваљало да се једном опамете и да се ману таковог веровања и уображавања. Вели:

— Уобразио сте таково што у вашој глави, па баш с тога вам таково што на очи и изалази. Ја ћу детету приписати нешто, од чега се надам да ће њу боље бити.

Није то помогло Ани, она је своје терала; на што је и Мирко поново почео уверавати лечника. Ана га замоли да му и

вратић прегледи. Лечник се на то још једном дотету пригне и опица му врат, али дете док је угледало, да се рука лечникова упутила врату, поче плакати; а кад га овај опица, цикне као да га је гуја ујела. Није било никаквих спољних знакова, али је дете заоста на том месту врло вредовно било. Ово се није баш допало лечнику, али је ипак остао при своме, да је детињој болести са свим други узрок. Припише му неки лек; нареди како да се даје детету и оде.

У путу је много о народњем сујеверју премишљао и размишљао о начинима како да се то искорени. Али по гдекад би застао и помислио на вредован детињ врат. Ово му је заоста загонетка била. —

бито не ваља онда, кад су жиле мокре, јер ће се тако плесањ око њих, пре и јаче ухватити, што ће жилама врло да шкоди. — Пре него што је ставиш у јаму, мораш горњу, ону облу, земљу поново окопачем (мотиком) издробити и измрвити, и још толико од горе у јаму навући, колико ће управо, кад на њу воћку метнеш, воћка у оној висини бити према површини земаљској, у каквој је пре била засађена; може се пре за прст два дубље засадити, али кад си је по сред јаме на хумку ставио, не пожали труда, пригни се, нек ти ко придржи воћку у усправином правцу, а ти лепо размести све воћкине жиле унаоколо по хумци, подај им одма правац, камо ће да се пружају. Кад си дође жиле добро распоредио и кад је свака довољно места уз хумку добила, рукама нагни на њих од оне ситне земље, што си још пре 9—10 дана, кад си јаму загртао, за овај посао оставио и сваку њоме добро обложи. Лази да ти не остану шуљине између жила, да се ту не би плесањ ухватио и жиле ти сатирао. Кад дође жиле добро понамешташ и загниеш, пређи истим начином и на остале редом горње

жиле. Кад год навалиш земље на жиле увек обичним притиском руке утисни ону земљу да жиле чвршће стоје и да добро буду обложене земљом, али никако немој да јако убијаш. Помисли само, кад би убио земљу, како може после кроз ту убијену земљу влага и топлота продирати, које су врло цужне свакој биљци? — Многа кад већ засаде воћку, онда ударају колац поред ње, да је уз овај привежу, да воћку ветар не љуља и не криви. Колац се свакојако мора поред воћке забости, да ову уз себе чврсто држи, али тај колац боље је онда уз воћку ставити, кад и воћку саму, пре него што смо јој земљом жиле заронили. Тада ћемо моћи боље колац поред стабла и међу жиле тако удесити да ниги овај жилама смета, ни ти ће нам касније страх бити, кад поред засађене воћке колац силом у земљу ударамо, да тиме нећемо коцем на жиле наћи и ове надирати и кидати; тиме би једно правили а друго кварили. Кад је колац одма при загртању уз воћку стављен, како воћку засадимо, одма је ваља уз колац и привезати. Веза се мора тако удесити, да кад би је ветар пољуљао, да се не би воћка че-

Прошло је неко време; нико ништа не спомиње, дају детету лек, детету је боље. Али у кући Мирковој непрестаје бити немир и жалост.

Запитаће једном лечник Бранка смејући се:

— Шта је од нечастивог духа, напастијел још дете?

Бранко му одговори, да му се брат и снаја тужи, да је опет неколико пути долазио, преврнуо двапут трипут дете и опет отишао. Већ, вели да су и неки суседи ноћу кроз башту видели, кад онуда пролази. А боме наплазили су и разних завежљаја по својим баштама, и веле да су то неке врачије.

Лечник је био сад сам собом начисто. Ни је заоста велико уображење, које је већ могло и у смртан страх прећи; — или заоста мора да је што.

После неколико дана узове у своју собу Бранка и испита га о најмањој ситуацији те навести. Кад му овај све исприча рећи ће му:

— Знаш море шта, греота је да то дете пропадне са те аветиње, него ти се приправи, па ћеш од данас почевши, увек кад се смркне ићи кући на ноћниште, прикрићеш се где у собу, па кад то чудо уђе унутра а ти скочи и ухвати га.

— Господине баш водем дете, та могу

шала о колац и своју кору гулила. Веже се обично на два места по стаблу за колац. Најбоље је везати врбовим прутом и то тако да се прут обвија око воћке и око коца у види положеног ∞; у једном колу да је стабло воћкино а у другом колац. —

Ако пак колац нисмо са воћком заједно у земљу ставили оно онда морамо, кад засадимо воћку пажљиво прво виноградарским сврдлом поред воћке јаму за 4—5 dm. у земљу пробити и у ову колац забити. При гурању сврдла морамо врло на опрезу бити, да неби коју жилу пресекали или разцепили. — Око засађене воћке, ако

је пролеће, морамо за 3—4 dm. од стабла тако земљу удесити, да изгледа као нека чинија и по сред ње воћка, да би се ту могла вода задржавати, било она која кишом долази, или она којом ћемо да заливамо. — После 1—2 дана може се воћка залити кишњом, речном или барском водом. — Садимо ли у јесен, не сме се овако око воћке образдити, него је узгнати што виже можемо, да се тако преко зиме жиле одрже, да се не промрзну; кад наступи пролеће, на сваки начин опет опшанчити ваља сваку воћку. —

(Наставиће се.)

ПЧЕЛАРСТВО.

ЖИВОТ ПЧЕЛИН.

§. 3. Спаривање младе матице.

Млада матица кад се слободно извуче из свога матичњака не добив никаква одговорна гласа од маторе, буде још неколико дана у колоници, и једнога лепога дана између 11 и 3 часа око

подна излети и облеће неколико пута око кошнице да упозна место; улети опет у кошницу, а пчеле, што се унаоколо играју, све јурну за њом; излети опет напоље и полети у ваздух. То је знак да је добила запалу и да се хоће са трутом да спари. И трутови то одма примете и за њом појуре. А пошто су

слободно рећи као сам себе, ал ја то не смем учинити за цео овај свет.

— Дакле велиш да га волеш? А ко ће ти то веровати, кад му не ћеш да помогнеш а можеш? Ниједоста да кажеш речима да волеш синовца, учини и делом, ако хоћеш да се назовеш правим стрицем! Помисли само ако му буде што, да ће те то целог века тиштати, које ти ни Бог опростити неће. А ја ти на умирење твоје велим, да ти неће бити ништа. Несиеш ли га ухватити, а ти се добро наоружај са каквим дренавцем, тај ће и тебе и дете, брата и снају ти спасти. Ако си човек, ти ћеш ме послушати.

На ове речи није Бранко знао шта ће да одговори, уздане и кроз зубе прошапута:

— А говоре жене баш ових дана, да кад би ко чиме на њега потегао, да би се у камен претворио, или би му се палица у руци у змију присојкању претурила, која би га девет пута опасала и за срце га упекла.

— То мој драги жене говоре, а ви слаби људи верујете. И пред Богом и пред људима ћеш одговарати ако то не учиниш. Одговори му на то лечник. —

Тешком се муком и великим страхом Бранко одважио на овакав смртоносан корак. Казао је брату и снаји, шта ће и како ће радити. Ови му нису на то знали ништа одговорити, само су се молили Господу Богу да им буде у помоћи.

у то доба и они напољу на игри, то их има много; и многи и појуре за њом, но њој је довољно да се спари само са једним и то за цео свој век. Матица се удали од пчелињака за по часа даљине. Унаоколо је прате и облећу око ње трутови, који се лако приметити могу јер врло зује. Све јој се ближе приближују у који се мах један спари с њом. Ово се све збуде за 10-15 минута. По том се матица оплођена т. ј. снабдевена у семеништу (*resertaculum seminis*) семеном трутовским (*sperma*) помоћу кога ће моћи оплођена јаја т. ј. јаја за женке, за матице и раделице носити, врати натраг своје пчелињаку. Трут којим се матица спари, по свршеном чину одмаска, јер сполни орган (*penis*) му се одкине, кога матица собом донесе и по чему пчелар лако може дознати да ли му се матица спарила или не. Матица кад улети у своју кошницу, пчеле се одмах око ње накупе и очисте је и ослободе од заосталог органа.

Матица се у свом животу само једанпут спари и то само са једним трутом. У семеништу оплођене матице

налази се бело млечна течност а у неоплођене водњикаста.

Јаје које пође из јајињака мора се такути семеном, јер у противном случају остаје неоплођено т. ј. из кога се мужак — трут леже.

Често се догађа да матица кад излеће на спаривање, одлети доста далеко па се и изгуби или ако и дође натраг, не погоди у своју кошницу него падне на другу, где је стране пчеле нападиу и често пута и убију. Кошница из које је млада матица на спаривање излетела и која је тако несретно прошла остаје без матице коју називамо безматка. У њој нема јаја из којих ће пчеле раделице моћи себи матицу да произведу. У том се случају мора у ту кошницу из друге један сат незаклопљеним плодом додати, на коме ће они себи нову матицу да произведу.

Догоди ли се да матица има рђава и неподпуна крила, помоћу којих не може да излети, то се таква матица неће никад спарити, јер се матице у кошници не спарују, него само у летају. Такве матице трче нестрпељиво и у кошници и ван ове и често се због

Прво вече како се смркне, заогрне Бранко кабаницу, метне под њу кратку ал појаку суву дреновину, па хајд брату на конач. Он је ишао, али не зна да ли он по земљи иде, или земља по њему. Чудновато се осећао. Стотину би пута помислио да се врати натраг, али зар би се смео више стрипцем назвати? Не би ли га за то савест после мучила? А зар не би и пред Богом одговарао? — Ове га помисли нагонне да се чврст одржи у започетој намери и тако дође већ и до братовљеве куће. Ушао је и у њу, али нит је ту кога видео, као што и у путу не зна, да ли је кога срео или га је ко обилао.

Брата му страва пређе, кад је неки

бат чуо, али се помицати није смео. Полако се Бранко шћућурио у једну ћошу у кујни, под коританце, што је било ту праслоњено, па ни жив ни мртав. Чује ли што напољу, а он помисли свога; нестало крви у њему. У таквом страху, пређе и најгрознији тренутак — дванајет часова, поноћ, ал се аветиња не појављује. Већ се и зора указала а од аветиње ни трага. — Зором је кући отишао, али тако лако, да може бити у свом веку никад није лакше ишао. Чинило му се као да га неко од остраг издиже и потурује.

Исприча господину све како је било и да од аветиње нема ни трага ни гласа, нит је вели, било икак.

Господин му рече на то:

тога и изгубе. У јесен или зиму излежена матица, не може због хладноће да излети на спаривање, а уз то кад би се то и могло догодити, не би се могла спарити због тога, што у то доба, нема ни трукова са којима би се спарити требала. Такове су матице несрећа по кошницу јер у пролеће оне истини носе јаја али сва неоплођена — трутовска. Она према потреби носи јаја и у раделичке ћелице, али и из њих трутови излазе само кржљавији, него што иза-

лазе из трутовских ћелица. И то нам је један доказ, да нам чланови једног народа не зависе од величине ћелице него од оплођеног или неоплођеног јајета. Такова се матица мора ухватити и другом оплођеном заменити.

Пчелар јако мора да пази и тачна рачуна да води кад му се која матица спарила, јер поглавито од ње зависи опстанак или пропад једног народа.

ВИНОГРАДАРСТВО.

Сађење настолског грожђа.

(Наставак.)

Други начин размножавања настолског грожђа јесте **прпољком**. Прпољак (прпорак, приушка) је оцечена лоза са племенита чокота и засађена у расадник, где је најмање две године дана била и добро се ожилила. После две године или три, вади се из расадника и на одређено се место сади. Такав расадник сваки домаћин ваља да

има, ма где у крају своје баште, да у свако доба, кад год му који чокот где фали, може одавде извадити и њиме празно место попунити. Али, пошто се при подизању расадника за лозу, мора лоза у њему у усправном или у најбољем случају косо да засади и из таквог га положаја у своје време и вадити мора и опет га таквим положајем поново засадити мора, то се због тога положаја и не може најтоплије ни да препоручи, јер се у данашње доба, сва

— Не не, не смемо ми клонити духом. Ми још нисмо готови; ја ћу ти овде помоћ дати а ти одпочини и одмарај се, а довече ћеш опет на стражу. И не само довече, него све догле, до год ти ја не кажем да је доста. То ће ти бити посао, који ти нећу свако вече понављати, него кога ћеш ти за твоју прву и највећу дужност сматрати морати. Али увек имај оно у глави, што сам ти казао и по мом се савету владај, па се не брњи добра бити мора. —

Дошло је и друго вече, опет Бранко на страшни суд. — И те ноћи ништа. Па тако је долазило више вечери, па ништа.

Већ толико се Бранко осмелио, да је по који пут у кујни у својој ћоши чућећи

и задремао. Тек кад би мачка скочила, она би га на мах престравила, да би на мах помислио с Богом свете! Кад се већ и на овонавикао, онда га је већ почињало једити, зашто не долази овај зао дух, да опроба бој с њим. — Али би се на мах прекрстио и кроз усне безгласно пропустио: „Сачувај ме Боже беду невидовне.“

Тако се он једне ноћи, која је била између двадесетнеке и тридесете премисљао, како заиста његов господин има право, кад вели, да им се причинило; ал и нечујући кад су се врата од кујне отворила, тек кад је мало боље из мрака на врата погледао, а оно се нешто покреће и белуца, али га брзо и нестале у мраку. Чуо је само кад су

лоза, а особито лоза настолског грожђа препоручује се, да се засади у земљу у положеном положају. Посадимо ли лозу у усправном положају, тада не само да се она не може лепо да развије, него смо је уз то још изложили свима могућим болестима. —

Кад пак ко има у свом расаднику припољак за расађивање. У пролеће или јесен се пажљиво изваде, да се жиле не повреде и у ископану јаму на одређено место засаде. И за припољак се исто онако јама зготовљава као и за лозу наводницу кад се већ ожилила, с том разликом, што се по сред јаме узвиси земља и по сред ове стави припољак са својом главном жилом срчаником, оне пак жиле што су са стране срчаника, и то прво дође, разместе се унаоколо узвишене земље, загрну се, а тим редом и горње; но се мора пазити, да се бар тим споредним жилама да положен правац, да се не пружају толико у дубљину, колико на страну. Цео се припољак мора засадити у истој оној висини у којој је био и у расаднику засађен. Ако је јесен, то се цео чокот загрне и остави до пролећа; али ако смо га засадили у пролеће, то се

на њему све лозице до своје основ сасеку — ореже се у главу — на онај мали чокотић, који се још у расаднику образовао, —

Трећи начин размножавања настолског грожђа јесте **чистом лозом — резницом**. То се пак ради на овај начин: Кад се на матором чокоту изабере добра лоза родница, која је прошле године плода донела, у дужини од 8—9 dm оцече се од свог чокота. Ако је не мислимо одма засадити, ваља је до одређеног времена земљом претрпати или дођим крајем у кишњу воду ставити. Ово што важи за једну важи ма за колики број —

Како смо набавили лоза резница, морамо се старати за јаме. Јаме се обично копају или попречно према зиду, или ограда, или попречно према стази или баш уз ову. С тога сам напоменуо ова места, јер се обично на оваковим местима настолско грожђе сади. Оно се може и у табле засадити, па и ту се морају таке исте јаме покопати. Наравно предпоставља се да је земља већ унапред риголирана. —

(Наставиће се.)

собоља врата мало скрипнула, а одонуд кроз прозор ударила слабачка месечина. Види он у врати неки бео створ; сав се беди од главе до пете Бранко готово обамро, да се могао где завући у мишију рупу и тамо би се завукао, само да нико не наиђе на њега. Срце му поче нагло да куца. Дисање му се спречило, те бадава и уста отвара, ал узаман мало ваздуха за дах. У овим његовим смртним мукама чу, да се у соби нешто кртожи, а за тим и детиње стењање, па и врискање, али се ово брзо загуши. Призове Бога у помоћ, скупи сву своју снагу, лигне се, и пође собњим вратима; ноге му се скрчаше. У који је мах к вратима припео, дете поново поче да вришти. У овај мах она

слаба месечина у очима Бранковим претвори се у сунчану светлост, он баца кабаницу са рамена, наглим кораком прескочи праг, у који се тренутак аветиња тргне са детета, окрете се Бранку и потеже на њ неку велику ножину, кога је у руци држао. Бранко не изгуби присуство духа, него ти шчена своју дреновину те га дочека са једним снажним ударцем, баш по оној белој дугој коси, која је преко рамена, преко белог огрточа ступштена била. Аветиња под овим снажним ударцем само што је изустила: „а јаој!“ стропшта се и сави се са земљом. Бранко јој притрча, клече ногом на њу и повиче:

— Устај брато, ја уби вештицу, дај

РАТАРСТВО.

Семе и усев.

„Какво семе сејеш она-
кав ће ти и плод бити“
Нар. узречица.

Често ћемо моћи видети код наших ратара, да врло мало пажње поклањају на семе, које су оставили да њиме своју њиву засеју. Зар смо код једног могли видети, да што му је најрђавије, испод решета, оставља на страну велећи: „то ће добро бити за семе.“ Врло се вара, ко тако чини Семе мора лешше и чистије бити, него оно што реди и чисти за продају или себи за храну. Није се ово једанпут доказало на делу, већ стотинама и хиљадама пута.

Данас мало има наших пољопривредника, да при себи нема своје велико решето, а многи имају и кукољачу (Trieg). Не пожали труда, узми обоје и пропусти семе кроз обоје, уреди га и добро очисти од сваког другог гада и семена, нек ти остане твоје семе, као да би га голуб бирао; засеј га у добро

уређеној земљи па ћеш се уверити, каква ће огромна разлика бити од таковог усева и онаковог кога си засејао тако рећи са очинкама.

Веле наши стари: „у јесен сеј у праšину а у пролеће у благо!“ То ће толико да значи, да у јесен ваља њиве засејати што раније, да се још за лепих дана може добро усев да разбокори. У пролеће с тога у влагу, да се одмах ухвати и што брже проклија, разбокори и учврсти, да осигарано може да дочека касније летње сушне дане.

У новије доба на врло ћемо много места видети да се све више сеје сејалицом (машином) а наушта се сејање „руком“. Ко је једно и друго посматрао, а још боље, ко је и једно и друго покушавао, уверио се, да је сејалица у том погледу много напреднија и то из врло многих узрока.

Било да сејемо сејалицом или руком, морамо затим ићи, да семе дубоко не посејемо. Јер ако га посејемо дубље од 2-3 см. врло ће споро да клија од чега у многоне и сам род зависи. Морамо се постарати да у тој дубљини

конопац да је вежем; ја јој, нек ми милостиви Бог опрости, списах за душу. Дај ми брже, јер немам вере у њој, може још и оживети, па ето ти нама белаја.

Ана не зна шта се то збило, па поче да запева. Мали Живко од бола и страве вришти. — Међу тим је Мирко у највећем страху отишао и донео конопац. Бранко јој свеза руке наопако; увеза јој ноге, врат и гдегод је могао оним конопцем обмотати Унала Бранко жижак, а пред њима се на земљи указа бео створ пружен и везан, јечи и мечи а ништа не збори. Коса распуштена па прогрушана; на неким местима бела а на неким црна; а на неким се и светлцула од жижка. Лице бело као снег, али преко чела

и уз горњи образ, види јој се црн светао мраз, који тече и капа на бели огрчак.

Дуго су у њу гледали, али све са неком зебњом, као да ће се на мах дићи, зграбиту ону ножину, што је поред ње лежала и поклати их све.

Бранко се обазре и потражи оком свој дреновац, да се није од куд у гују претворио; али на његову срећу лежао је и он мало даље мирно и спокојно, као да би тиме хтео да рекне: „Ја сам своје учинио, сад ме можете опет где у стреју задети; савест ми је мирна и никад се нећу за то дело кајати.“ Педигне га Бранко и где она иста чврста дреновина као и пре.

(Продужиће се.)

посејамо, у коју ће лако моћи ваздух, топлота да продира, да клицу што пре на сунчану светлост мамити почне. Семе како проклија одма с противне стране у земљу жилицу пушта да храну тражи сиса и спроводи је горе у клијаницу, која кад из земље проклија прима један део своје хране и из ваздуха; и на тај се начин свако семе учврсти и разбокори, док на против дубоко семе посејамо кад за то време израсте са 2 3 листића, а оно са прво већ разбокорило.

Оно саме које смо дубоко посејали, неможе тако лако и брзо топлота и ваздух до њега да допре те по томе не могу благодатно на њега ни да утичу, с тога оно мора у својој дубини дуже да лежи. Кад се и разбуди у њему моћ клицавости и проклија слаба клица, мора кроз дебљи слој земље да се бори и до горе да продира с тога и јесте врло кржљава и суморна; а тако исто бива и са жилама.

Кад смо њиву засејали о стаје нам још, да пазимо да нам се површина њена не окорени, јер ону суву кору, клице неће олако моћи да пробију и изникну, с тога морамо у таком случају са оштром браном по окорепљеној земљи повлачити и стврднуту кору, измрвити.

Кад нам је јесењи усев, као касније и пролетњи усев у тој мери ојачао, да марва слободно може ићи по њему а да му ништа не шкоди, онда наступа дрљачом дрљање усева. Усеве с тога ваља продрљати, што овај посао замењује окопавање, само ако је њива засејана сејалицом а не руком. Тиме ће зубци међу редове земљу дробити и иситнити, кроз коју ће много лакше и надземни и подземни део развијати се и пропуштати кроз себе, влагу, ваздух и топлоту, који ће усев јако у растењу да потпомогну.

С Т О Ч А Р С Т В О .

О неговању телади.

Прва нега телади, даје основу к даљем развијању њиховом. Напустимо ли теле с прва краја, после га можемо како добро хранити и неговати, никад не ће до оне величине и крупноће дотерати, до које би достигло, да смо га одма с почетка неговали и добро хранили. Морамо првих дана, како се отелило, више пута на дан припуштати крави и што чешће га надајати. У тим првим данима не смемо краву мусти ни њему млеко ускраћивати, јер тиме ћемо нами неколико новчића да пришкрбимо а с њега смо скићули неколико форината. Кад би се баш догодило, да теле не може сво млеко из вимена да посиса, онда можемо нешто краву да измузамо,

да крава не би устукла са млеком док теле не одбијемо; с тога је врло добро да после сваког сисања, које треба да траје увек по један сат, добро провидимо виме и ако је у њему остало нешто млека да измуземо.

Не велимо да би и тим јако грешили, кад би теле тако привезали при мајци му, да се сваки час може дотаћи мајчине сисе и сисати је. Али би много лакше у своје време теле одбили, крава би више млека давала а то би и за теле врло добро било, кад би теле у близини краве заградили на засебно место, које је најзгодније летвама начинити, где би се оно слободно могло покретати, јер би тиме јаче загладило и кад га крави припустимо боље би се и насизало.

У последње доба много се спомиње гојење теледи са напојом и ради ове цели на разни се начин такови напоји сготовљавају. Прво и друго теле увек је боље, ради саме краве, припуштати да сиса што више, јер тиме се и новим музарама много више у вимену млека ствара и тим и за касније време, да добра музара постане. Јер количина млека у вимену не зависи од чешћег измузања, него од што вишег и бољег исисавања.

Напојом гојити теоце само се тамо може препоручити, где се то може да наплати; где се овај начин боље наплаћује. А морамо га употребити и тамо, где је крави стеоници немогуће своје теле одхранити.

Напојом одхрањивати теоце захтева много већу бригу и труд него чешће припуштати теле, да се оно насиса колико му је воља; ово особито онда човека мукe и труда стане, кад га одма од првог и другог дана мора да напојом хранити. Много се лакше да теле одхранити, кад је медељу две дана сисало, и тада кад га навикнемо на напој, лакше ћемо га у своје време и одбити моћи.

Има људи који препоручују, да оно теле које смо наменили да га јако угодимо за продају, ваља оставити што дуже да сиса, него оно женско теле које за музару (приплод) остављамо. Свакојако је нужно да најмање оставимо теле под кравом да сиса 4—5 недеља. Мушко теле које смо за приплод намислили да оставимо, ваља и много дуже да сиса, али се свакојако мора научити на напој и овим добро даље напаяти.

Напој се обично с почетка даје као чисто млеко, а касније се меша са сурутком. Напоследку се у млеко и сурутку узмути по нешто зобног или јечменог брашна или истуцане погаче (гањева) од лана, и тиме га добро напаяти. Овакав се напој мора давати и

оном телету које није ни за сису мајку ухватило због њене може бити какве болести.

Напој ваља да је сваки дан једнако топао, а не кад хладнији кад топлији; обично треба да је 25—30 степени С. а касније да је слабије топлоте. Да се теле лако научи на напој, треба одмах у почетку како му се сачиницом приближимо, прст из млека провирити и к устима му приближити, кад осети да је млеко, прво ће с прста да се научи на млеко а касније и напој да срче.

У колико теле ојача у толико му се млеко ускраћује, већ му се напој начини од саме сурутке и споменутог брашна и погача. Кад је већ у 7—8 недељи онда га ваља по мало навикати и на добро меко сено; али поред тога опет и напој давати. Напој се обично даје за прва три месеца, али има људи који хоће да му јуница или бичић лепши и снажнији буде, па му дају за читаву прву годину.

Ко добро хранити своје теоце, често ће имати међу њима и такове који су од 8—9 недеља тешки по 110—120 kg, а 80—90 kg није никаква реткост. Нагло напредовање у тежини јасан је знак да ли ће то теле бити добро за гојење или за музару или теглећу марву.

Није довољно теоце само добро нахранити а о другом чему се ни мало не побринути. Из тога је главни задатак сваког сточара, да научи своје теоце на хранење у одмерено време и на одмерени оброк; да га одржава у чистоти и да не пожали труда да га што чешће чешагијом и четком не очисти.

При промени хране мора бити врло пажљив, и никако на једанпут да са једном храном престане, па напрасно да их другом почне хранити.

По М. Ј.

?

П О В Р Т А Р С Т В О .

В а р и в а .

У варива спадају сва она махунаста биља, која се врло негују у нашим домаћим баштама, јер служе човеку, као једна од нај-

бољих његових храна. — Вариво вола добру трошну земљу, али не скоро нађубрену, бар која је била пре две године нагнојена; на такој земљи оно добро успева и врло добро рађа. Амо спада: пасуљ, грашак, сочиво и боб.

П а с у љ — г р а х .

Пасуљ је у опште познат као најбоља храна човека преко целе године, како у

радном добу тако исто и у одморном. Људи га употребљују за јело и младог са махунама заједно, или кад сазре; махуне омлате и само зрно употребљују. — По нашим баштама може се видети пасуљ тачкаш, који се уз тачке својом лозом пење; а и ниски или чувавац који као у малом жбуну расте. Овај ниски, чувавац или кућерац с тога се сеје више него тачкаш, што је лакши

и мањи рад око њега, а и он доноси готово исто онолико плода као и тачкаш.

Пасуљ не воли јако нагнојену земљу, но мршавију, али да је што више сунцу изложена. Посејемо ли пасуљ у скоро нагнојеној земљи, сву своју снагу душта у лозу и лишће, а врло слабо на плод. Пасуљ се несме сејати пре свршетка месеца априла, јер како изникне, врло је нежан, а особито осетан на мразу. Довољно је да падне само мали мраз, па да га одма

Воштаник кућерац.
(Cylinder-Wachs Buschbohne.)

утуче. Шта више није касно ако се и почетком маја месеца посеје, јер и иначе хладноћа може и у самој земљи да му нашкоди тако, да семе ни не никне него у кућици изгине.

Пасуљ се сеје на кућице, које треба да су једна од друге на 50 см. у сваку кућицу се меће по 3—4 зрна. Кућице не смеју бити јако дубоке; што су плиће тим боље. Ако се и за пасуљ узму леје а не један потребан одељак, оно се од тачкаша сеје у сваку леју по два реда, а од

кућерца по три. Ради махуна може се пасуљ у више пута и доцније сејати, све до половине јула месеца. Кад изникне ваља га лепо окопати, а не шкоди то и више пута понављати, морамо се равнати по травуљини како избуја и у којој се мери земља стврдла. При окопавању ваља кућице узгрнути и тачкаш тачкама притачкати, кућерац пак особито подгрнути, да му сталније стоји лоза.

И кућерца и тачкаша има врло много врсти, од којих се јако препоручују воштаник кућерац, чију слику ево овде доносимо,

даље флажолет и др. а од тачкаша жути велики пасуљ.

Грашак

Грашак је у нас једно од омиљених варава. Мало га која домаћица неће посејати у својој башти и то више пута преко године, да га за кување у свако доба може имати.

Грашак се сеје у јесен или врло рано у пролеће, већ почетком марта, па за тим према потреби и касније, све до јуна месеца. Сеје се у редове, браздице. Леја у коју ћемо да га сејемо не сме бити скоро нађубрена, најкасније лањске године а још боље је ако је преклањске; јер ако га посејемо у нађубреној земљи сав ће скоро отићи у лозицу а слабо ће махуна бити. — Кад изникне и ојача малом се мотичицом окопа; кад боље порасте окопа се по други пут и ред се са обе стране подгрне, да чвршће стоји у земљи. За тим се какво рашљаство грање позадева на домак уз дуж реда, или удешено станиво, међу које ће се лозица ушетати. Врло се ретко полива.

Грашка има врло много сорти, од неких се

једе зрно са махуном заједно, а од неких се сорти из махуна само зрно повади и ово готови. Највећма се може препоручити један новитет који је најслађи и најкуксији и који најраније приспева, тако звани **Картеров грашак** — (Carters Lightning) Осим овог као ваљане сорте врло се препоручују енглески сабљаш, америкаанско чудо, као и касни картеров телефон. За зрно је најбољи горе споменути картеров ниски рани грашак. — Ко би желео од овог поврћа као и од другог разног, набавити ваљана семена преноручујемо семенарску радњу Х. А. Фрошера у Будапешти, који нам се обећао да ће сваку па и најмању наручбину најтачније и најсавестије обавити. Шта више прима наручбине и на српском језику, само да му се сорте појединог поврћа тачно обележе. Ко жели његов ценовник добити или иначе да се обрати на њега, ваља адресирати: W. H. Herrman A. Frommer. — **Budapest** Carlsring 9. —

ЦВЕЋАРСТВО.

Дани ноћ.

Врло лепо рано цвеће. Многи га негују са свог лепог разбојног великог и раног цвета. Сеје се поглавито ради шарања цветних леја. Размножава се семеном а по том и цепањем корена. Ово се последње чини тада када смо ради да нам појешине леје једном врстом дана и ноћи буду опасане или баш испуње.

Viola tricolor maxima.

Stiefmütterchen.

Дан се и ноћ може сејати готово у свакој земљи, али ипак најбоље успева у доброј трошној хумуши, или коју смо недавно нађубрили. Кад изникне, врло му прија кад се по кадкад полије водом у којој има ђубрета растопљеног.

Сеје се августа и септембра месеца. Кад изникне и потера по који листак раса-

ђује се на одређена места, и то у размаку 20—30 см. Прве цветове, пошто су доста крљави, ваља изодкидати, па ће нам каснији много лепши и већи бити. Могу се сејати и марта, априла месеца па по том их расадити па опет да у време и то маја, јуна и јула имамо опет врло лепа цвета.

Дан и ноћ може да се негује и по лонцима, у којима се особите и најлепше сорте дана и ноћи негују. У лонцима мора земља бити добра и увек их држати на сунчапој светлости и заливати их умерено. — Ово укратко пишемо по славном делу Бланкина. А уз то препоручујемо ове сорте: *Viola tr. max.*; *v. tr. m. Trimardeau*; и *v. tr. m. Odier*, чије слике ево овде и доносимо нашим читатељкама на углед.

Може се дан и ноћ већ сад засејати у лонце или плитке сандучиће и ове у затвореном прозору држати на сунчаној светлости да никну и ту их умерено заливати и после кад мало одјаче расађивати опет у лонце струк по струк.

Тим начином можемо у свако доба године сејати и расађивати и увек имати на цветном станиву или прозору лепа цвета од дана и ноћи.

Наравно да се за тај посао морају бирати најлепше сорте, које ће и пријатна ефекта имати на гледаоца. Кад им пређе

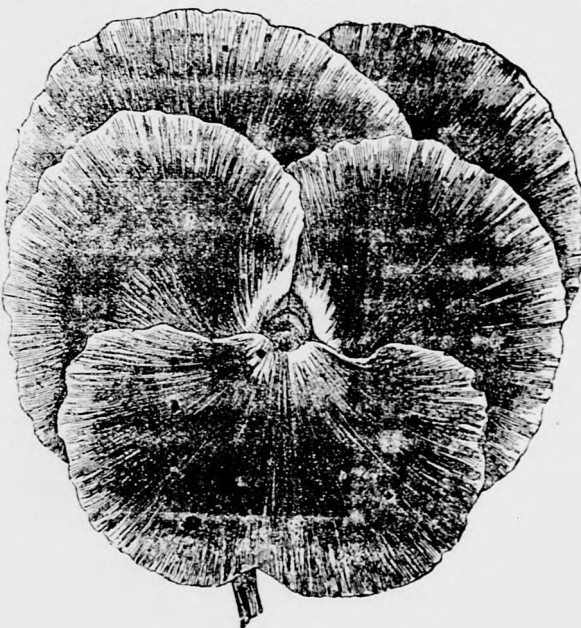
цватња, ако је пролетње или летње и јесење време ваља корењачке расадити у башту на леје и тамо ћемо на годину од исте врсте имати у слободи лепа цвета. Једна сорта дана и ноћи може се само цељењем корена размножавати а не семеном, јер из семена ћемо добити разновбојне цветове. —

Као год што се цељењем размножава дан и ноћ, тако исто можемо да размножимо и љубичицу, особито пољску па баш у овом добу а иначе и много раније. Набавимо где из шуме или испод грмља корењачку од љубичице; поцепати корење у више струкова које и засадимо сваки корен са већ малим листићима у поједине лонце у онакову исту земљу у каквој је љубичица на пољу била. Умерено одржавајмо их у влази и ставимо их иза стакла на прозорима или у ходницима, где ће их моћи довољно сунчана светлост обасјати те ћемо тим начином имати ране љубичице са својим пријатним мирисом. Ако ово чинимо још с јесени октобера или новембра месеца, имамо је у цватњи у сред зиме.

За ваљано семе препоручујемо семинарску радњу Хермана А. Фромера у Будапешти.

Viola tr. max. Odier.

Viola tr. max. Trimardeau.

Д О П И С.

Сомбор 31. Јан. 1890.

Време од св. Саве указало се на-
ло лепше, али је ипак било више сне-
жних и оштрих ветровитих дана. — На-
ши пољопривредници, који су оставили
више земље за пролетњи усев, већ су
почели да ору и веле да се добро ради.
— Овом приликом бележимо да се до
сад прошле год. у нашој вароши плаћа-
ло на државни порез, варошки прирез,
на сваку форинту по 47 п. а сада 46
новчића; даље да се потрошарина на
вино и ракију дигла и то на вино су
плаћали грађани 3 ф 35 п. по хекто-
литру, а сада 4 ф 35 п. Крчмари за ви-
но 5 ф 35 п. а сада 7 ф 35 п. — Гра-
ђани за ракију до сад ништа по хек-
толитру а сада 3 ф. Крчмари на раки-
ју до сад 8 ф. а сад 10 ф 50 п. —
Данас су државни настуви (ждрецци
— ајгири) за Сомбор и околину амо
стигли. С.

Питања и одговори.

4. Питање. Шта да радимо при
ригорилању ако у дубљини 80-90 см
или 1 м дођемо до беле земље?

Одговор. Риголирати се може
земља све дотле у горњој дубљини, до
год не наиђемо на белу односно на
жуту земљу. Један под се тек од ша-
рене може избацити на површину, ако
је ова трошна а не лепљива али и то
не сме да буде у пролеће, него у јесен,
да се за време зиме измрзне и толико
плодном учини, да може живот биљке о-
држати. А даље што дуже стоји тим
плоднија бива. — У пролеће рано, што
држимо још ове дане, може се риголи-
рати земља у тој дубљини ако је права

црница здравица. — У опште у спо-
менутој дубљини ако је земља дробна
а не лепљива, смолњача, иловача, јер ће
се ова на површини стегнути и неће
се у њој никаква биљка моћи развијати.
Како до овакове дођете одма преста-
ните даље риголирати. — Лоза заса-
ђена у риголираној земљи врло ће на-
предовати.

5. Питање. Коју ми лозу нај-
већма препоручујете за сађење ради
винског грошја?

Одговор. За наше прилике нај-
згоднија је црна кадарка, црни
ч ор т у л и г е р; од бела грошја слан-
ка м е н к а и м и р к о в а ч а; а од шиље-
растог грошја за врло добро бело вино
могу вам препоручити ружицу (талијан-
ску малвасију). За прву, трећу и четврту
врсту распитајте се код ваших позна-
ника у Срему и набавите чисту лозу
резницу из оних винограда где нема
филоксере, јер можете јој гњиде и на
лози пренети. Португизер ћете моћи
врло добар добити у Барањи, одатле
сте сигурни да не ћете донети филок-
серу, јер у тим крајевима тек сад веле
да се канда појавила око Вилања. —
Ружицу пак најбољу ћете моћи набавити
из Даља; да ли пак има ту филксере, не
знам. Кад емате ваше коње и кола не пожа-
лите, труда него у резидби узмите дан
два на врат па отиде на лице места, па
ћете по јефтине новце најлепшу лозу
моћи добити. Уз то вам препоручујем
да се држите једног места одакле ће-
те да донесете и да једне врсте винско
грошје рађа, што је и за вино и ина-
че много боље — Ви треба да садите,
јер код вас филксере нема а пазите
одакле лозу носите, па је не ћете ни
имати. —

Како стоји трговина ?		Цене по метарској центи :					
		У Сомбору		У Будапешти		У Бечу	
		од-ф.	до-ф.	од-ф.	до-ф.	од-ф.	до-ф.
1	Пшеница — — —	6·80	7·65	8·15	8·85	8·88	8·97
2	Раж — — —	5·80	6·40	8·15	8·50	8·10	8·40
3	Јечам — — —	5·60	6·10	6·50	8 —	8·80	10·58
4	Зоб — — —	6·70	7 —	7·45	7·80	8·05	8·57
5	Кукуруз — — —	4 —	4·25	4·80	4·95	5·28	5·30
6	Пасуљ — — —	6·10	6 —	7 —	7·25	—	—
7	Говеда — — —	—	—	—	—	20	27
8	Свињи — — —	30 —	35 —	43 —	47·50	—	—
9	Маст — — —	—	50 —	54·50	55 —	—	—
10	Славина — — —	50 —	54 —	53 —	55 —	—	—
11	Бесар. дукат по комаду	—	—	5·57	5·62	—	—
12	Франак(динар) „ „	—	—	—	0·47	—	—

ХЕРМАН А. ФРОМЕР.

Карлсринг 9. БУДАПЕШТА. Карлсринг 9.

Препоручује своју богато снабдевену

СЕМЕНАРСКУ РАДЊУ.

У којој се налази велики избор сваковрсног

СЕМЕНА

Од поврћа, цвећа, економских биљака, разног дрвећа и шибља, као и од сваке врсте воћа.

ГОТОВИХ БИЉАКА

каламљених у расаднику, из семена произведених за башту и лонце.

Генерални богато илустровани каталог, шаље се сваком на захтевање бесплатно и франкирано.

HERRMAN A. FROMMER Budapest
(Carlsring).

Штампано код Антона Мужика у Сомбору.